

Llei del llibre II del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família

Montserrat Tura i Camafreita
Consellera de Justícia

El llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, va ser aprovat pel Ple del Parlament el 14 de juliol de 2010. Durant aquest mandat, i només en aquest mandat, s'han aprovat tres llibres del Codi civil, que és la major tasca de codificació, d'adaptació, de modernització del nostre dret propi que s'ha fet mai en cap legislatura. Per tant, successions, persones jurídiques i persona i família configuren un corpus d'adaptació i modernització del nostre dret civil propi que no té precedent.

Aquesta Llei és extensa i complexa, i, per tant, intentaré destacar alguns canvis que es produiran a partir de la seva aplicació.

Els nadons tindran, a partir d'ara, personalitat jurídica des del moment del naixement, visquin els minuts o hores que visquin.

Les persones que pateixen algun tipus de malaltia degenerativa podran ordenar anticipadament la manera com volen ser tutelades si esdevenen, mica en mica i progressivament, incapaces de fer-ho per elles mateixes.

Es reconeixen i s'equiparen les diferents modalitats de família, perquè la llei empara totes les tipologies sense cap matis, sense cap diferència, sense cap discriminació

Aquells que tenen disminuïdes les seves facultats físiques i psíquiques podran tenir millor cura de la seva persona i dels seus béns amb el suport de la figura de l'assistent, fins ara inexistent, sense necessitat d'una mesura tan dràstica com és el procediment d'incapacitació, almenys en els moments inicials de les malalties degeneratives.

Les persones afectades per incapacitats físiques o psíquiques greus, molt greus o per un grau de dependència sever podran servir-se de la figura de l'anomenat patrimoni protegit per tal de satisfer les seves necessitats i rebre l'atenció adequada amb el fruit d'aquest patrimoni. D'aquesta manera, els familiars d'aquestes persones tindran la tranquil·litat de poder destinar una part dels seus béns al benestar d'aquests fills i filles que tant fan patir els pares i les mares quan veuen que es fan grans i que continuen necessitant atenció.

Els malalts greus aclareixen amb aquesta llei com es podran prendre decisions en substitució seva quan ells no es trobin en condicions de fer-ho, i que, en el cas que tinguin mares/pares o tutors/es, ja no seran necessàries les feixugues autoritzacions judicials per a alguns tractaments. Ara, amb les voluntats anticipades, es podrà decidir el no-perllongament de l'agonia.

Es reconeix la llibertat de decidir sobre el propi cos i, en especial, sobre la salut reproductiva i sexual.

Es reconeixen i s'equiparen les diferents modalitats de família, perquè la llei empara totes les tipologies sense cap matis, sense cap diferència, sense cap discriminació. Es parteix, doncs, del reconeixement explícit de l'heterogeneïtat del fet familiar.

Les unions estables s'incorporen en aquest llibre II del Codi civil. El 1998 havien estat previstes en una llei diferent, fora del Codi de família. Ara ja no són segregades, sinó que es consideren una modalitat de família, igual que les famílies monoparentals, una parella, amb independència del sexe, o bé les famílies reconstituïdes, una modalitat de família força present a hores d'ara en la nostra societat i que, en canvi, no havia tingut cap mena de regulació legal. Tots coneixem persones que tenen cura de menors que són descendència de la seva parella i que actuen amb la inseguretat de no tenir emparament legal;

ara el tindran. En fi, s'ha volgut emparar l'heterogeneïtat del fet familiar perquè som davant d'una nova cultura del que hem anomenat, des de sempre, la família. Som davant d'una família que garanteix el ple desenvolupament de tots els seus components. Aquesta és la seva força: ser l'espai privilegiat on tots els membres poden exercir els seus drets fonamentals i la seva llibertat enfront d'un concepte superat, la família única o patriarcal, lligada a l'autoritat malentesa del pare.

No fem intromissió en la vida privada, proclamem i garantim la llibertat com a dret inviolable de les persones, però regulem –això sí– quan es produeix algun conflicte entre aquestes persones i cal que hi intervingui l'Administració de justícia o altres sistemes. En aquest cas, de manera molt especial, intentem prevenir-los.

I, finalment, posem èmfasi en la singularitat de cada conflicte. No hi ha aplicació mimètica, no es pot intentar que la solució als conflictes que es produeix en el cas de dissolució o trencament d'una parella o d'una unitat familiar s'apliqui, mimèticament, com una fórmula.

Conseqüentment, la Llei també inclou una nova cultura del trencament de la parella, una nova cultura dels efectes de la separació o el divorci, on ja no hi ha cònjuge culpable, on ja no hi ha cònjuge separat de la seva descendència, on intentem que no s'alterin les responsabilitats que els progenitors tenen envers els seus fills i filles menors després de la ruptura, igual que tenien quan eren parella. Qui decideix separar-se són les persones adultes, no les menors. La nul·litat del matrimoni, el divorci, la separació, no han d'alterar les responsabilitats que els progenitors tenen cap als seus fills i filles. Les responsabilitats dels progenitors es mantenen després de la separació i s'han d'exercir de manera compartida, tan semblant com sigui possible a com les exercien quan eren parella. Per això, en el preàmbul de la Llei s'afirma: "La igualtat de drets i deures entre els progenitors elimina les dinàmiques de guanyadors i perdedors i afavoreix la col·laboració en els aspectes afectius, educatius i econòmics."

Així, l'article 233.8 diu: "La nul·litat del matrimoni, el divorci o la separació judicial no alteren les responsabilitats que els progenitors tenen envers els fills." En conseqüència, aquestes responsabilitats mantenen el caràcter compartit i, en la mesura que sigui possible, s'han d'exercir conjuntament, perquè volem –i aquest és també un dels elements fonamentals de la Llei– nens i nenes ateses per dos progenitors, que s'impliquin en les seves tasques quotidianes, que puguin col·laborar tots dos en la realització dels deures, en la tria de les activitats extraescolars o en l'atenció mèdica o en l'elecció de la modalitat d'educació que han de rebre. S'ha eliminat conscientment el terme visites: ja no hi haurà règim de visites perquè no volem progenitors de visita.

Dit això, l'aposta preferent del legislador per la guarda conjunta no oblida la fixació de les cauteles degudes. Tot el llibre II –tot el Codi civil– està presidit per la salvaguarda de l'interès superior del o la menor, donant-li veu, perquè té dret a ser escoltat en els aspectes que l'incumbeixen, i s'estableix, per tant, la guarda conjunta. Sabem perfectament, perquè la redacció d'aquesta Llei no és ingènua, que el fet d'arribar a la coresponsabilitat parental, d'aconseguir la responsabilitat conjunta dels progenitors,

La consellera Tura presentant el Projecte de llei del llibre II del Codi civil
Foto: Parlament de Catalunya

la col·laboració en termes positius, no és gens fàcil. Sabem que els conflictes sovint s'enquisten, que els retrets es perpetuen i que les víctimes n'acostumen a ser els menors. Per això, l'autoritat judicial pot decidir el millor mecanisme un cop valorades totes les circumstàncies, entre elles el desig del menor.

Ara bé, atès que preferim, de manera decidida, una implicació conjunta dels progenitors, apostem per dues eines per millorar la col·laboració o postruptura. D'una banda, la mediació –una figura de la qual som precursors i avaladors fermes–, i, d'altra, el Pla de parentalitat –una novetat al nostre país, però que està funcionant molt bé en el nostre entorn. Necessitem, doncs, un nou pacte familiar postruptura, posttrencament conjugal o de la parella, perquè el nen o la nena té dret a tots dos progenitors i no té perquè renunciar a cap dels dos.

Només queda el llibre VI, de les obligacions i els contractes, que a hores d'ara ja ocupa l'anàlisi i les reflexions dels juristes catalans

El Pla de parentalitat ha de concretar la manera en què tots dos progenitors exerceixen les responsabilitats parentals. S'hi han de fer constar els compromisos que assumeixen respecte a la guarda, la cura i l'educació dels fills.

Pel que fa a les adopcions, en interès del menor, aquest té dret a conèixer els seus orígens, i això es tradueix també en l'obligació dels pares d'informar-lo. I en l'adopció, els vincles ja no són només amb la parella adoptiva, sinó també horitzontals; per tant, els oncles són oncles legals, els cosins són cosins legals.

Els fills i les filles nascudes de la fecundació assistida de la mare són descendència de l'home o de la dona que l'ha consentida expressament en un document estès davant d'un centre autoritzat o en un document públic.

En regular la persona i la família, mitjançant l'aprovació del llibre segon del Codi civil, un cop aprovats en aquest mandat el llibre III i el llibre IV del Codi civil, gairebé es conclou el procés de codificació del nostre dret civil propi. Només queda el llibre sisè, de les obligacions i els contractes, que a hores d'ara ja ocupa l'anàlisi i les reflexions dels juristes catalans. Però no hem fet altra cosa que desenvolupar les nostres competències d'autogovern i aplicar l'Estatut d'autonomia de 2006. Tal com estableix l'article 5: "L'autogovern de Catalunya es fonamenta també en els drets històrics del poble català, en les seves institucions seculares i en la tradició jurídica catalana, (...) dels quals deriva el reconeixement d'una posició singular de la Generalitat amb relació al dret civil...".